

Snage bosanskih Srba pretvorile zasticene zone Ujedinjenih naroda u logore

Author: [IWPR](#)
[ICTY](#)

Dan 206

Godine 1993-e, Ujedinjeni Narodi su formirali šest 'zasticenih zona' u Bosni i Hercegovini. Zamisljene kao enklave u oblastima ratnih dejstava u kojima bi civili mogli da nadju utociste (a da se istovremeno ostatak sveta zastiti od navale izbeglica), ovi gradici su se pretvorili u zatvore, a ne u sklonista.

Da bi dobile zasticen status, enklave su morale da budu potpuno demilitarizovane. Ideja je bila da ce Ujedinjeni Narodi da garantuju bezbednost stanovnika. Ali, nije bilo predato sve oruzje; UN snage su se pokazale potpuno nesposobne da ikoga stite, pa cak i vlastito osoblje; njihov mandat nije bio dovoljno jasno definisan, a bosanski Srbi su blokirali pristup enklavama i redovno granatirale neke od njih, pogotovo Sarajevo i Gorazde.

Dr. Majkl Vilijams (Michael Williams) je otvorio temu zasticenih zona na sudjenju Milosevicu. Dr. Vilijams je bio sef odeljenja za informisanje za Jasusija Akasija, specijalnog predstavnika Generalnog sekretara Ujedinjenih Naroda za bivsu Jugoslaviju, od februara 1994 do aprila 1995. Svedocio je da su snage bosanskih Srba okruzile i napadale enklave – opsada je vojna strategija koja gotovo da nije vidjena od kraja Drugog svetskog rata; ukljucuje okruzenje civilnog stanovnistva, sprecavanje izlaska i pristupa spolja. Nameran napad na civilno stanovnistvo je, nesporno, prekrasaj medjuanrodnog humanitarnog prava. Ali, bosanski Srbi se nisu zenirali da to redovno rade.

Dr. Vilijams je svedocio da su snage bosanskih Srba ometale, i cak napadale, konvoje humanitarne pomoci Ujedinjenih Naroda koji su pokusavali da dopru do civila u Sarajevu, Gorazdu i Tuzli. Pucali su na UN avione i cak su namerno pucali na komandanta UNPROFOR-a (zastitnih snaga Ujedinjenih naroda). Tom prilikom su poginuli jedan britanski vojnik i nepoznat broj civila. Kao posledica opsade, situacija u enklavama je bila strasna. Civili su bili bez hrane, medicinske opreme i ostalih preko potrebnih stvari.

Vilijams smatra da je to bio deo namerne sluzbene politike bosanskih Srba. On i gospodin Akasi su se vise puta sretali sa rukovodiocima republike Srpske. Na gotovo svakom sastanku, ispricao je Vilijams na Sudu, Radovan Karadzic je otvoreno govorio o ometanju dostave humanitarne pomoci, prekida komunalija i ukidanje medicinske pomoci kao o legitimnim ratnim strategijama. On je, navodno, opravdavao svoju poziciju cinjenicom da su UN uveli sankcije prema SRJ, a da je SRJ zatim nametnula sankcije RS, zato sto su odbili da prihvate mirovni plan. U govoru pred Narodnom skupstinom RS na Palama, Karadzic je zapretio da ce da spreći svaku dostavu u Sarajevo: 'Ni ptica nece da doleti do njih dok svet ne ukine sankcije protiv Srba.'

Dr. Vilijams je opisao opsade koje su sprovodili bosanski Srbi kao 'izuzetne' po 'brutalsnoti i intenzitetu'. Bosanski Srbi se nisu zadovoljili samo da izgledaju civilno stanovnistvo enklava, nego su granatirali i pucali iz snajpera po njima. Tokom posete Sarajevu, Dr. Vilijams je video kada je iz snajpera pogodjena devojcica u ulici koja je prozvana 'Aleja snajpera.' Bilo je utvrdjeno da je metak dosao iz zgrade koju su kontrolisali Srbi. Kada se Vilijams sastao sa Mladicem i protestovao zbog ovoga, Mladic je odgovorio: 'Na svaku Muslimansku granatu cemo odgovoriti sa po dve nase.'

Uskoro nakon sto je Dr Vilijams dosao u Bosnu, u martu 1994, VRS je napala Gorazde. 'Secam se tih dogadjaja jer sam na vrlo dramatican nacin u njima ucestvovao,' rekao je na sudjenju. 'srpski tenkovi i artiljerija su pucali direktno u zasticenu zonu, na civilne ciljeve i na zgradu gde su sluzbenici UN-a pokusavali da se sklone.' U ovom slucaju, oficiri UN-a i NATO-a su iznenadjujuce naredili 'podrsku iz vazduha' i bili su unisteni srpski komandni i posmatracki položaji.

Napad na Gorazde je dosao nakon prekida vatre izmedju Hrvatske i Bosne. 13. aprila 1994., Akasi je uputio telegram Kofiju Ananu (Kofi Annan), tadašnjem direktoru odeljenja za mirovne misije u Nju Jorku, u kome ga je obavestio da je razgovarao sa Milosevicem o napadu na Gorazde, i da mu je rekao da nema naznaka da su Muslimani zapoceli ikakvu ofanzivu kojom bi isprovocirali napad.

Milosevic je rekao da je napad odgovor bosanskih Srba na Vasingtonsko/Hrvatsko/Bosanski dogovor. Napad na civile je, cini se, bio omiljen nacin osvete bosanskih Srba.

Dok je napad bio u toku, generalni sekretar UN-a je trazio od NATO-a da hitno razmotri mogucnost vazdusnih napada na sve pozicije bosanskih Srba sa kojih su oni napadali civile. Otprilike u isto vreme je Anan poslao telegram Akasiju u kome je rekao da je Milosevic naredio Mladicu da zaustavi napade.

Milosevic je, navodno, to uradio posle sastanka sa ruskim ambasadorom, koji je preneo njegovo obećanje UN-u. Vilijams je svedocio da 'nije bilo nikakvih pokazatelja da je on preneo tu instrukciju. Napad je cak pojacan sledećih dana.'

Ali, izvestaj sa terena i pokusaj generalnog sekretara da uvede NATO su uticali na Akasija. Svedok je rekao da se Akasi bojao da ce NATO intervencija da pojaca i prosiri sukob, i da ce mozda Srbija da se direktno ukljuci. Na sastanku sa svojim visim saradnicima, Akasi je najavio svoju nameru da otputuje u Beograd da zatrazi od Milosevica da prisili bosanske Srbe da prihvate primirje. Iznenadjujuće je bilo da se nekoliko njegovih ljudi nije slozilo sa predlogom, zato sto su ranija primirja samo vodila do intenzivnijih napada. Na kraju Akasi ipak nije odustao od svoje ideje, i Vilijams i drugi su sa njim otputovali u Beograd.

Sastali su se Milosevicem u njegovoj kancelariji sa desetak ili 12 ljudi iz rukovodstva RS. Milosevic, koji je predsedavao sastankom je rekao da je svestan ozbiljnosti situacije, dok je Akasi nastojao da zadrzi razgovor samo na potrebi da se dogovori primirje oko Gorazda. Nakon dva dana, postignut je sporazum od šest tacaka, koji je ukljucivao povlacenja snaga bosanskih Srba izvan zasticene zone. Mastilo na tom dokumentu se nije ni osusilo, a VRS je vec prekrasila dogovor. Tri dana nakon sto su se povukli, napali su civile Gorazda tako sto su unistili pogon za preciscavanje vode. Vilijams je rekao da 'to nije bila neobicajena vojna taktika bosanskih Srba.'

Kada je Akasi u pismu Mladicu protestovao zbog prekršaja dogovora, dobio je sluzbeni odgovor od jednog sluzbenika. Jedini relevantan deo pisma bilo je 'objasnjenje' da su ljudi u uniformama koji su bili vidjeni u zasticenoj zoni bili demoblisani, ali da prosto nije bilo civilne odeće za njih. Gorazde je bombardovano i humanitarna pomoc je blokirana do kasno 1995-e godine, izvestio je Vilijamsa njegov pomocnik na terenu. Bosanski Srbi su mu dali sledeće objasnjenje ; 'Vi pritisnete Srbiju. Srbija pritisne nas. Mi pritisnemo vas.'

Svedocenje dr. Vilijamsa je dodatno osnazilo tvrdnju da je Srbija ucestvovala u ratu u Bosni. Vojske RS i RSK su izrasle iz JNA 1992, kada je ona napustila Hrvatsku i Bosnu, a ostavila opremu i osoblje u Bosni, rekao je svedok. Nije bilo pokazatelja da je JNA prestala da 'se ponasa kao [njihov] roditelj' jer je nastavljena rotacija oficira VJ kroz VJ, VRS i Armiju RSK. UN su dobijali informacije da su se vojnici VJ borili na strani VRS u Bijeljini, Zvorniku i drugim delovima Bosne, sto se vidi iz telegrama koji su uneti u dokazni materijal.

Uprkos sankcijama koje je Srbija uvela protiv RS, Vilijams je svedocio da su vojna i druga oprema nastavile da ulaze u RS iz Srbije. Na radarima su se videli cesti nocni letovi grupa od po pet do petnaest helikoptera izmedju Srbije i RS. Us to, RS je znatno unapredila protu-avionsku zastitu oko Sarajeva i u severoistocnoj Bosni. U novembru 1994, VRS je napala bihacki dzep, za sta im je bilo potrebno gorivo i municija. Oprema, oruzje i gorivo su morali da dodju odnekde, jer RS nije mogla da ih proizvede. Vilijams je rekao da su on i njegovi saradnici zakljucili da je SRJ i dalje izvor.

Iz jednog incidenta u koji je bio upleten ruski bataljon UNPROFOR-a je dobijeno jos dokaza da Srbija podrzava srpske snage u drugim republikama, u ovom slucaju u Hrvatskoj. Ruski bataljon je rekao belgijskom da se ne mesaju u transport vojne opreme iz Srbije u istocnu Slavoniju. Kao rezultat tog incidenta, ruski general je povucen.

Nije sporno da je Milosevic bio kljucni igrac u pregovorima izmedju bosanskih Srba i medjunarodne zajednice. Clanovi UN misije, ukljucujuci dr. Vilijamsa, su se vise puta sastajali sa Milosevicem koji je bio veoma dobro upucen u dogadjanja u RS. Delovao je kao da ima i veliki uticaj, ako ne i kontrolu nad najvisim predstavnicima vlasti RS. Na jednom sastanku, na primer, kada su mu se sluzbenici UN-a zalili da VRS vec nekoliko dana ne propusta konvoj humanitarne pomoci do Gorazda, Milosevic se naljutio na Karadzica 'i rekao mu je da naredi svojim ljudima u Rogatici da uklone prepreke sto je pre moguće,' ispricao je dr. Vilijams. Na Grumovo pitanje da li je to ovaj to uradio, svedok je odgovorio : 'Da, uradio je.'

Svedocenje dr. Vilijamsa je prikazalo Milosevicov odnos sa Karadzicom i Mladicom u novom svetlu i pokazalo je da je rascep izmedju RS i Srbije bio mnogo manje dubok nego sto je to izvana delovalo. Svaka komunikacija sa civilnim rukovodstvom RS, smatra Vilijams, je bila vrlo tesko ostvarljiva, jer su oni cesto bili neodlucni i neslozni, za razliku od vojnog rukovodstva pod generalom Mladicom, koje je bilo disciplinovano. Naveo je primer jednog sastanka u Zenevi, kada su se rukovodeci ljudi UN-a zalili da su snage RS ostale unutar zasticene zone Gorazde uprkos mirovnog sporazuma iz arpila 1994. Karadzic nije nista uradio, nego je za sve krivio Muslimane. Mladic je intervenisao i rekao : 'Ostavite to meni.' U roku od 24 sata su snage RS bile povucene iz enklave.

Vilijams je rekao da je bio svetan razdora izmedju vojnog i civilnog vrha RS, i da je izgledalo da je Milosevic na strani vojnog vrha, odnosno uz Mladica. Milosevic se sastao sa Mladicom bez Karadzicevog znanja. Uprkos embarga protiv RS, Mladic je bio cesti gost u Beogradu. 'Nikakve politicke zategnutosti ... se nisu odrazavale na [Mladicevo] kretanje.' Na pitanje o Milosevicevoj naklonosti prema Mladicu, svedok je rekao da misli da se radi o razumevanju koje je pocivalo na njihovoj zajednickoj proslosti u Savezu Komunista iz studentskih dana, dok je Karadzica 'izbacila oluja rata.' Dr. Vilijams smatra da su kontakti izmedju RS i Beograda, koji su nastavljani za vreme sankcija, zbunjivali osoblje UN-a. Videlo se da se razlikuju sluzbeni i

privatni stavovi. Obema stranama (Srbiji i RS), rekao je, 'je bilo stalo da se procep ne produbi.'

Upada u oci da rukovodioci RS nisu bili lukavi kao Milosevic. U tome je razlog stop su na kraju izgubili vlast. Otvoreno su govorili o tome da napadaju civile, da unistavaju kulturne i verske spomenike, da sprecajaju dostavu humanitarne pomoci, ukljucujuci hranu i medicinsku opremu, da unistavaju elektricnu mrezu, vodovod i grejanje u enklavama. Milosevic je, mozda nenamerno, otkrio da se slagao sa takvim metodama kada je izjedncio srpske napade na civile Muslimane sa muslimanskim napadima na srpske vojnike, kao da se u oba slucaja radi o zlocinima.

Vilijamsovo iskustvo – u stvari iskustvo UN-a – sa zasticenim enklavama u Bosni je trebalo da ih pripremi za ono sto se desilo u Srebrenici. Tokom krize u Gorazdu, u aprilu 1994, rekao je dr. Vilijams, osoblje UN-a je izrazavalo veliku zabrinutost za sudbinu stanovnika Gorazda ako bi pala odbrana. 'Brojni civili bi bili na milost i nemilost snagama koje imaju jezivu istoriju brutalnosti prema civilima koji su pod njihovom kontrolom.' Upravo iz tog razloga je generalni sekretar UN-a zatražio od NATO-a da razmili o upotrebi aviacije u slucaju da VRS krene u ofanzivu na neku od enklava.

Na kraju direktnog ispitivanja, Grum je pitao svedoka: 'Da li je bilo jasnih znakova da ce doci do ogromne humanitarne krize ako bi Srebrenica pala?' Vilijams je odgovorio: 'Da. Mislim da su znakovi postojali.' Svedok je spomenuo da su bosanski Srbi rutinski napadali civile, i oni sluzbenici UN-a koji su to razumeli su se veoma bojali. 'Osim brojevima,' nastavio je Grum, 'da li je neko ko je bio upoznat sa dogadjanjima u Jugoslaviji mogao da bude iznenadjen da su poubijali vojno sposobne muskarce?' Vilijams je odgovorio da su svi, ukljucujuci Akasija, 'bili vrlo zabrinuti sta bi se desilo' ako bi srpske snage usle u Gorazde. 'Zakljucili smo da bi bilo civilnih zrtava i veoma ozbiljnih prekrasaja ljudskih prava. Bilo je samo pitanje obima i stepena.'

Nakon sto smo to culi, jos je teze razumeti kasnije ponasanje – sta su uradili a sta su odlucili da ne urade -- Ujedinjeni Narodi i gospodin Jasusi Aksi.

Location: Balkans
Macedonia
Serbia
Kosovo

Focus: Coalition for International Justice (CIJ) Trial Reports Archive (Bos-Hrv-Srp)

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/snage-bosanskih-srba-pretvorile-zasticene-zone>